

A „KÁNTOR–LÁNG” ELÉ

■ Száz év magány?

A világirodalom felől nézve jól hangzik – könyvünk tárgyát tekintve azonban: nem igaz. Illetve csak részigazság. 1918 decemberétől, 1919-től számítva a külön Erdély-történetet (az újkort), szétnézve Erdély irodalmi térképén, az Erdélyben születettek műveiben, a magány nyomasztó súlyát ugyanúgy megtapasztaljuk, mint a társkeresést, az egymásra találás időnkénti örömét. Amikor 1971-ben megjelent az ún. Kántor-Láng, a *Romániai magyar irodalom 1945–1970*, egyfajta közös siker perceit-hónapjait éltük át. Nem a vitathatatlan sikert, hiszen a szakmai elismerést és hangos vitát, a hiányok sorolását lényegében egyszerre váltotta ki a könyvünk; mégis egyfajta közös(ségi) esemény részesei lettünk, amelyben benne volt a 20. század hetedik évtizedének felívelő erdélyi (romániai) magyar irodalmának öröme, a (még) széles olvasói figyelem.

Az azóta eltelt közel ötven év a történelemben és az irodalomban sokféle változást hozott. A számbavétel kényszere nyilván nem egyformán hat a harminc-negyvenévesre (abban a korban voltunk mi a hetvenes években) és a nyolcvanhoz elért irodalomtörténészekre – az egykori társalkand azonban nem felejthető. Meg az újra- és továbfgondolás lehetősége, már-már kényszere. A kritikus visszanezés, egy mai kritikai számbavétel csábítása. És most akár így kérdezhetünk:

Száz év kaland?

Ha nem is a szabályos (?) irodalomtörténet-írás valamelyik szabályához (?) igazodva, szükségét éreztük egy új közös könyv összeállításának, szerzői társulásunk megisméltésének, újragondolva most már egy évszázad (1918–2017) erdélyi magyar irodalmát (legalábbis sok mindent abból, amit e tárgykörben, e tárgykörrel írtak) – önkorrekcióval, kiegészítésekkel, kiteljesedéssel (kortársaink egy részének lezárult életpályájával!); a korábbi kényszerű önkorlátozások megszünte után, külső és belső cenzúrától véglegesen megszabadulva.

A műfaji egységet nem ígérhetjük ezúttal, a tanulmányok, egykori kritikák (vagy éppen az alkalmi, „helyszínelő” jegyzetek) viszont az elemzés, a rámutatás másfajta előnyeivel járnak. Ugyanakkor a be- és lezártág veszélyeitől is szabadulni lehet – nem utolsósorban területileg, az országhatárok fölötti ráfigyeléssel. Merthogy kitértek (visszamenőleg is) az erdélyi irodalom határai, másképp lehet és kell ma szólni a magyar irodalom regionális és egyetemes jellemzőiről, így az erdélyiségről is, a művekről-életművekről, az irodalmi intézmények közti átjárásokról.

Azt gondoljuk, egy másfajta, közel fél század alatt általunk írt tanulmányok és kritikák, esszék összegyűjtésével, válogatással talán mondhatjuk, új Kántor-Lángot nyújthatunk át olvasóinknak 2017-ben, lényegesen mást, gazdagabbat, mint tettük 1971-ben (majd 1973-ban).